

Az Országos Traumatológiai Intézet közleménye:

Adatok a skopjei földrengés sérültjeinek egészségügyi ellátásáról

Írta: Varga Péter dr.

1963. július 26-án a délelőtti órákban a jugoszláv rádió és a sajtó világgá röpítette a tragikus hírt, hogy a 200 000 lakosú Skopje a Jugoszláv Szocialista Köztársaság harmadik városa, a Macedon Köztársaság fővárosa, a jelentős ipari, kulturális, egészségügyi központ, földrengés következtében elpusztult. A fölcődés néhány nehéz órája után, párhuzamosan a honi segély megszervezésével elindult a szomszédos és a távoli országokból méreteiben és gyorsaságban egyaránt páratlan anyagi és személyi segítség, amely hivatva volt menteni a mentenivalót és elviselhetőbbé tenni az életbenmaradtak sanyarú sorsát. Az első magyar segélyszállítmány — takarók és lepedők jelentős mennyisége — a földrengés után 36 órával már úton volt a károsultak felé. A második lényegesen nagyobb szállítmányt — ágyak, műszerek és gyógyszerek — 4 nappal később indítottuk el. A sorok írója az Egészségügyi Minisztérium képviselőjében a szállítmány egyik kísérője volt, és egyben megbízatást kapott, hogy a helyszínen is megtudakolja, mire van legégetőbb szüksége a károsultaknak. Skopjében alkalmam volt megismerni azon rendkívül határozott, gyors és célszerű intézkedések történetét a katasztrófát követő szervezettséget, amely hozzájárult ahhoz, hogy ez a méreteiben Európában még nem észlelt természeti csapás — horribile dictu — viszonylag kevés áldozatot követelt.

A katasztrófa Skopjet teljes virágzása korszakában érte. Az 1945 előtt 70 000 lakosú és 18 000 lakást számláló ósdi várost a népi állam a felszabadulás után, nagy gyorsasággal fejlesztette a jelenlegi 200 000 lakású ultramodern várossá. A városba a 6—10 emeletes vasbetonból álló házsorok mindennapi látványvá váltak.

A földrengés az emberek többségét még álomban — reggel 5 óra 17 perckor — érte, növelve ezzel a csapás psychés következményeit. Nem egy, a romok alól 2—3 nap után kiszabadított ember első kérdései közé tartozott az a háborzongató kérdés: kivel háborúzunk, ki dobta Skopjere az atombombát?

A földrengés okozta kár még ezidáig sem volt biztonsággal megállapítható 1800—2000 emberélet esett áldozatul, kb. 1200 ember szenvedett súlyos sérülést és kb. 3000-en könnyebben sérültek.

Kb. 80%-a az épületeknek annyira sérült, hogy azokat le kell bontani és csak 20%-a a házaknak — inkább nagyobb, mint kisebb befektetéssel — hozható helyre. Az anyagi kár felmérése még folyik, de előzetes és szerénynek

tartott becslések szerint, csupán az épületek állagában bekövetkezett kár meghaladja az 500 milliárd dinárt, ami több, mint amit az 1956-os magyarországi ellenforradalom okozta kár tesz ki. A lakosságot ért súlyos anyagi kár még megközelítőleg sincs felbecsülve.

Skopje jelentős egészségügyi központ is. Orvostudományi egyeteme van, a medikusképzéshez tartozó korszerűen berendezett elméleti intézetekkel és klinikákkal. Nagy városi kórháza is volt. Az össz-ágylétszám 3700, ebből 2800 klinikai és kórházi ágy, 450 ideg- és elme-ágy, 130 tbc-s és 180 ún. rehabilitációs ágy. Az egyetemi klinikák épületeinek és ágyainak 80%-a, a felszerelés 50%-a pusztult el. A városi kórházak épületei, ágyai és egészségügyi felszerelése teljesen használhatatlanná vált. Hasonlóképpen súlyosan szenvedtek a kerületi rendelő- és gondozóintézetek, melyeknek felszerelése csupán 15%-ban került el a pusztulást.

Ilyen páratlanul súlyos körülmények között kellett megszervezni a súlyos sérültek összegyűjtését és elsődleges ellátását, illetve szállítását, a könnyebb sérültek végleges ellátását, továbbá gondoskodni kellett a kórházakban eddig is kezelésben részesültek folyamatos ellátásáról.

A néphadsereg alakulatai a mentési munkálatok oroszánrészét vállalták. A szerencsés véletlenek közé tartozott az a tény, hogy Skopje helyőrsége éjjeli gyakorlaton volt, kb. 35 km-re a várostól és az alakulat parancsnoka 5 óra 20 perckor összeköttetést keresett a várossal. Ezt azonban sehogy sem tudta megteremteni. Valamilyen katasztrófát gyanítva, mozgósította az alakulatot és az összes környező egységeket, és gyors ütemben elindította őket Skopje felé. Már az út közben értesítést kapott a földrengésről és kb. 1 órán belül alakulata és a folyamatosan érkező egyéb csapatok megkezdték a mentés szervezését. Nagy szerepet játszottak a pánik megelőzésében és a szervezésben a hangszórós kocsik, amelyek rádió hiányában tájékoztatták a lakosságot és a megfelelő utasításokat közvetítették. Igen rövid időn belül — 2—3 óra alatt — megalakult a mentési munkálatokat irányító parancsnokság, amelynek a magját a Macedon Köztársaság természeti katasztrófákat elhárító bizottsága képezte.

Az egészségügyi ellátás megszervezésére megbízást kapott a köztársaság egészségügyi államtitkára, dr. Nikola Georgijevszkij, aki tájékoztatót a szervezés menetéről.

Az alapvető cél az volt, hogy a súlyos sérülteket — ellátási nehézségek miatt — a városból szállítsák el olyan helyekre, ahol elnyerhetik a végleges ellátást. Ennek érdekében a működésképtelenné vált klinikák, illetve kórházak közvetlen környékén, összesen három helyen ún. osztályozó-, illetve elsősegélynyújtó tábori jellegű kórházakat telepítettek aránylag kevés orvossal, viszont nagyszámú középkáderrel. A skopjei orvosok zömét a várostól 30—35 km-re levő három járási székhelyre irányították, megerősítve az ottani egészségügyi intézményeket. E kórházak ennél fogva az odaszállított sérültek végleges ellátását tudták biztosítani. Ugyanoda irányították kevés kivétellel a többi köztársaságból és a nagy számban külföldről jelentkező orvosokat is, akik a katasztrófa után közvetlenül felajánlották segítségüket.

Az elosztóhelyeken shocktalanították és szállítóképes állapotba hozták a súlyos sérülteket, a könnyű sérülteknek viszont végleges ellátást nyújtottak. A szállítás matracokkal ellátott tehergépkocsikkal történt. Minden tehergépkocsit, amelyre 4 sérültet helyeztek el, szakképzett középkáder, vagy vöröskeresztes önkéntes kísért. A legsúlyosabb sérülteket — a sérültek kb. 5%-át — repülőgépekkel Belgrádba, Sarajevóba, vagy egyéb városba szállították.

A segélyhelyek megszervezése és a kiürítés elismerésre méltóan rövid idő

alatt megtörtént. 6 órával a földrengés után, megkezdődött a sérültek elsődleges ellátása, és 6 óra múlva sikerült összesen 1200 súlyos sérültet elszállítani. A sérültek ellátása után megkezdődött a már azelőtt kezelés alatt álló betegek osztályozása és elszállítása. Ezek közül 40%-ot elbocsátottak mint kezelésre nem feltétlenül szorulókat, a többi pedig, kb. 1100 beteget — távolabbi 100—120 km-re levő kórházakban — az előbb leírt módon helyezték el. 24 órával a földrengés után a városban gyakorlatilag súlyos sérült és beteg nem maradt. Bár a városban pánik nem ütötte fel a fejét, acut psychosis miatt kb. 300 embert ki kellett emelni és zárt intézetbe szállítani. A helyzetet súlyosbította, hogy az elmeógyógyintézet is használhatatlanná vált, és az ápoltakat drótsővénnyel körülkerített sátor táborban, katonai őrizet alatt kellett elhelyezni.

Miután a vízvezeték-hálózat is megrongálódott, az első napokban a víz-ellátás nagy nehézségekbe ütközött és járványok felléptétől kellett tartani. Ezt részben a víz fertőtlenítésével, továbbá nagymennyiségű ásványvíz és üdítőital odaszállításával és kötelező védőoltások korai alkalmazásával sikerült elhárítani. Néhány vérhas- esetet észleltek ugyan, de ez nem haladta meg lényegesen a sok évi átlagot.

30 — egyenként 5—6 főből álló — egészségügyi csoportot egy-egy orvos vezetésével szerveztek, akik aktív járványelhárító munkát végeztek. Ezek a csoportok rendszeresen ellenőrizték a sátrakban, barakkokban, vagy egyszerűen a szabad ég alatt lakó embereket. (Skopjében a földrengés utáni nyolcadik napon még 120 000 ember tartózkodott lakáson kívül.) Akinél betegségre utaló tüneteket észleltek, azt a környezetéből kiemelték és kórházba küldték.

Belgrádban alkalom volt meglátogatni azokat a súlyos sérülteket, akiknél crush-syndroma fejlődött ki. Az ottani szakorvosok elmondták, hogy tapasztalataik szerint, a renalis insufficiencia és az exitus azokban az esetekben volt elkerülhető, ahol korai időszakban elvégezték a sérült végtag amputációját. Ellenkező esetben még az extracorporalis dialysis sem járt sikerrel.

Az első megpróbáltatásokkal teli napok után Skopjében az egészségügyi dolgozók tábori kórházakban megkezdték tevékenységüket. E kórházak a volt klinikák és kórházak épületeinek tözsomszédságában, a parkokban és udvarokon működtek. Papírra írt útmutatók jelzik a belosztályt, a sebészetet, a nőgyógyászatot, vagy az orthopaediát. Ezen osztályok két vagy három nagy sátorban nyertek elhelyezést. A munkát a kimentett, vagy katonai, vagy az újonnan ajándékba kapott felszereléssel végzik. Mindenütt nagy rendet és példás fegyelmet, magas fokú hivatástudatot tapasztaltunk. Ez a légkör jellemző volt az egész városra, arra a heroikus munkára, amelyet a romok eltakarításánál, a helyreállítási munkánál, és az új Skopje megtervezésénél lehet észlelni. Skopje újjáépítése — minél gyorsabb, szebb és tartósabb újjáépítése — Jugoszlávia népeinek szent elhatározása. Abból az együttérzésből és segítségből ítélve, amely a világ sok országából árad Skopje felé, azonban kitűnik, hogy ez a szándék nemcsak Jugoszlávia népeinek szándéka, hanem a világ békeszerető népeinek ügye is. A magyar nép ebben a segítő-készségben erejéhez mérten kivette és veszi a részét.

Д-р П. Варга:

ДАННЫЕ О МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ ПОВРЕЖДЕННЫМ
ПРИ ЗЕМЛЕТРЯСЕНИИ В СКОПЬЕ

Dr. P. Varga:

EIN BEITRAG ZUR MEDIZINISCHEN BETREUUNG DER
VERLETZTEN DES ERDBEBENS VON SKOPJE